

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 6 kron, za pol leta 3 krone in za četrt leta 1 krono 50 vin., — po pošti prejemanje pa za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vin., za četrt leta 1 krona 80 vin. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 80 vin. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insertate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 16 vin., za dvakrat 24 vin., za trikrat 30 vin. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 8. marcija 1901.

Politični oddelek.

Lepe — besede.

Pri adresni razpravi v gospodski zbornici se je predarlski deželni glavar Rhomberg obširno bavil z avstrijskim šolstvom sploh — v katerem oziru se ni možno strinjati z vsemi njegovimi izvajanji — in zlasti z agitacijo in s postopanjem nemškoradikalnih in socialno-demokratskih učiteljev.

Naučni minister Hartel je na njegova izvajanja takoj odgovarjal in sicer tudi dosti obširno. Mej drugim je izjavil, da učna uprava vsako pritožbo strogo in vestno preišče, tudi če obelodani tako pritožbo kak zakotni listič in v izgled drakonične strogosti, s katero se postopa, je minister navedel dejstvo, da je bil neki suplent odslovljen iz službe, ker je prišel v šolo s plavico v gumbnici.

Ko smo prečitali govor naučnega ministra se nam je kar milo storilo pri srcu in z začudenjem smo se vprašali: Odkod ta strogost v nekaterih deželah, ko se v drugih deželah vendar tako postopa, kakor da je nemškimi profesorjem kratkomalo vse dovoljeno.

Spomnili smo se najprej slovečega ravnatelja celovškega učiteljišča Boltežarja Knapiča, ki je bil pred kratkim poslan v penzijo. Kaj je ta mož v političnem oziru vse počenjal. Že ko je bil profesor na ljubljanski realki je spadal mej najhujše politične rogovileže, a vendar ga je deželna vlada kranjska kar najtopleje priporočila za višje mesto. Hartlov suplent s plavico je bil iz službe odpuščen, Knapič pa je vzlic vsemu političnemu rogoviljenju še avanziral.

In kaj je ta Knapič še-le počenjal v Celovcu. Spadal je mej najstrastnejše, najbrezobraznejše agitatorje za nemškonacialno stvar, postavil se je takorekoč na čelo najradikalnejšim hujskačem, a vendar se merodajni krogi

za vse to niso zmenili. Suplent s plavico je bil odpuščen iz službe, Knapiču pa se niti las ni skrivil, dokler niso prišle na dan vsakovrstne druge lumparije. Dokler je Knapič le politično rogovilil in ščuval, je bil v gotovih krogih v veliki milosti. In ta milost mu je svetila tudi še potem, ko je bil pred padcem. Knapič je bil namreč kratkim potom penzioniran; ko bi se bila proti njemu vršila disciplinarna preiskava, bi ga bili morali brez penzije iz službe spoditi . . .

Ko smo prečitali nagovor naučnega ministra Hartla na izvajanja dež. glavarja Rhomberga, smo se spomnili še necega družega značaja.

V nekem slovanskem mestu se je izvedelo, da so nemški dijaki ustanovili in več let vzdrževali skrivno društvo, v katerem se je vcepalo pangermansko mišljenje. Po zatrdilu deželnega glavarja Rhomberga obstoje taka društva tudi v raznih nemških mestih. V omenjenem slovanskem mestu so nemški dijaki v svojem skrivnem društvu molili Bismarcka in cesarja Viljema in bili so v veliki milosti pri gotovih profesorjih, kateri so dobro vedeli, da društvo obstoji, in kaj se v njem počenja, in kateri so se časih tudi sami udeležili teh dijaških zborovanj.

Magistrat dotičnega slovanskega mesta je vso stvar vestno preiskal in zbral ogromen material, ki se je predložil naučnemu ministrstvu v svrhu primerne postopanja. Govorilo se je pač, da se je začela disciplinarna preiskava, ali pozneje je vse utihnilo, in je vsa stvar zaspala . . . mej tem ko je bil nekje drugje ubog suplent izpuščen iz službe, ker je prišel s plavico v šolo.

Ta zadeva je danes poravnana in pozabljena, in mi nikakor nimamo namena jo pogreti. Omenjamo jo samo, ker ilustruje izjavo učne uprave v gospodski zbornici. Ako namreč na tej zadevi nič ni bilo, je brez dvoma, da bi bili prizadeti profesorji iskali zadoščenja, da bi bili tožili tiste, katerih protokolirane izpovedi pred policijsko oblastjo so se predložile naučnemu ministrstvu. To pa se ni zgodilo, in v tem tiči dokaz, da je bila

stvar res taka, kakor se je popisala, če tudi je disciplinarna preiskava zaspala.

Kakor rečeno, je ta stvar poravnana in je nihče ne misli spraviti v tir, ali omenili smo jo, ker kaže kakor Knapičev slučaj, da učno ministrstvo ne zavzema vedno jednacega stališča glede agitacije v šoli. V tem ko je bil nekod majhen suplent odslovljen iz službe, ker je s plavico v gumbnici prišel v šolo, so se v slovanskih krajih razni veliki eklatantnejši slučajji prezrli kakor brezpomembne bagatele.

Tudi dandanes se še tako postopa in to v nekaterih tacih krajih, koder divja ljut narodnostni boj. Kaj se je na primer vse čitalo o dogodkih na gimnaziji v Celju. Časopisi so priobčili časih uprav kričeče slučaje. Naposled je ravnatelj tega uzornega zavoda še avanziral in prišel za deželnega šolskega nadzornika na Kranjsko, na njegovo mesto pa je prišel še bolj zagrizen nemški nacionallec, čigar oseba daje nemški stranki jamstvo, da se bo mogla tudi v prihodnje vsaj tako svobodno gibati kakor doslej.

Nejednakost v postopanju učne uprave je eklatantna in se ne da prikriti, vse pa kaže, da je v tej nejednakosti neki sistem. Kar je naučni minister v gospodski zbornici glede politične agitacije v šoli povedal, to so bile pač lepe besede, katerim mora vsakdo pritrčiti, kajti politika absolutno ne spada v šolo, ne nemška ne slovanska, ne klerikalna ne liberalna, ali nam se dozdeva, da za one kraje, koder prebivajo Slovenci, ostanejo ministrove besede samo besede in družega nič, kajti praksa svedoči, da merodajni krogi nimajo volje, narediti konec nemškonacionalni agitaciji v šolah na Slovenskem.

Politični pregled.

Državni zbor. — Česar že skoro nihče ni pričakoval, to se je naposled vendar zgodilo. Čehi so odnehali od tihe ali tehnične obstrukcije in omogočili, da se začne prvič po štirih letih zopet redno posvetovanje in sklepanje o posameznih zakonskih predlogah. Vlada je sprevidela, da s silo ne bo mogla premagati češke obstrukcije, in da preko Čehov ne bo mogla preiti na dnevni red. Začela se je torej s Čehi pogajati in res dosegla uspeh, katerega pač nihče ni pričakoval. S tem seveda ni rečeno, da so Čehi za vedno opustili obstrukcijo, pač pa je dejstvo, da hočejo pripustiti nemoteno posvetovanje in sklepanje o rekrutnem zakonu, o zakonu glede deželnih doklad na žganje in o investicijah. Pod katerimi pogoji se je to doseglo, ni znano, vendar je brez dvoma, da je morala vlada Čehom za to uslugo zagotoviti izpolnitev gotovih želja. Z ozirom na opetovane slovesne izjave ministrskega predsednika, da vlada ne privoli nikacih narodnih in političnih koncesij, ako bi se morale jednostransko dovoliti, se splošno sodi, da je vlada Čehom obljubila samo gospodarskih koncesij. Poroča se pa tudi, da jim je obljubila ustanovitev novega ministrstva in sicer za javna dela. Za ta portfelj je baje določen češki poslanec Kaftan. Vse te posamičnosti se bodo pač tekom prihodnjih tednov pojasnile in tedaj bomo v položaju, da o njih kaj več izpregovorimo. Za sedaj je faktum, da je pot do stvarnega dela odprta. Poslanska zbornica je v ponedeljek in v torek že razpravljala o nekaterih nujnih predlogih — predlog zastran razveljavljenja Kielmansegovega ukaza

glede politikovanja uradnikov in učiteljev je provzročil veliko šolsko debato — na kar se je vršilo prvo branje rekrutnega zakona. Debata je bila zlasti zanimiva za nas Slovence. Italijanski poslanci so namreč napovedali vladi opozicijo, češ, da vlada ne izpolnjuje svojih obljub, in da dela Lahom krivico. Spinčič je laškega govornika krepko zavrnil in dokazal, kako neosnovane so laške pritožbe. Lahi so seveda sikali kakor gadje, tembolj, ker jim je Spinčič povedal, na kak sleparski način so si pridobili dva mandata v Istri. Zakon o rekrutih se je odkazal pristojnemu odseku. V naslednji seji se je potem začela razprava o velevažnem predlogu glede deželnih doklad na davek na žganje. — Minolo soboto je imela gospodska zbornica sejo. V tej se je razpravljalo o adresi. Ta adresa je bila tudi sprejeta, dasi so skoro vsi govorniki povdarjali, da se z njeno centralistično in germanizatorično tendenco ne strinjajo. Adresa seveda nima reelnega pomena, še manj pomena pa imajo govori starih gospodov, kajti naši lordi nimajo na javnost prav nobenega vpliva in se za njihove opomine ne zmeni nihče več.

Čehi med seboj. — V predzadnji seji poslanske zbornice je bil češki socijalec Fressl prav pošteno klofutan in obrcan, ker je naskočil predsedništvo. Mladočehi mu nalašč niso priskočili na pomoč. Vsled tega je mej češkimi agrarci in socijalci nastala velika nejevolja zoper Mladočehe. Premembo mladočeške taktike — opustitev obstrukcije — hočejo zdaj te ekstremne stranke porabiti, da uprizore veliko vojno zoper Mladočehe. Začne se ta vojna z mnogimi shodi prihodnjo nedeljo.

Ali se desnica obnovi? — V nemških parlamentarnih krogih vlada bojazen, da se obnovi nekdanja desnica. Kolportira se vest, da se je neki sam cesar izrekel, da je vendar bolje vladati s Slovani, kakor z nemškimi nacijonalci.

Bolgarska. — Te dni je bilo ustanovljeno novo ministrstvo. Na čelu mu stoji Petko Karavelov. V novem ministrstvu so zastopane vse stranke, a najbolj značilno za njega tendanco je pač to, da je postal tudi načelnik macedonskega revolucionarnega komitēja, Sarafov, član tega ministrstva.

Srbija. — Kralj Aleksander je te dni dopisnika pariškega lista „Figaro“ rekel, da je bila rajnega Milana Avstriji prijazna politika zgolj osebna, Aleksander pa da hoče voditi politiko z vednim ozirom na to, da so Srbi po jeziku in veri bratje Rusov. Pri tej priliki je tudi obljubil, da se bo srbska ustava v liberalnem smislu revidirala.

Angleška. — V torek se je v angleški poslanski zbornici primeril velik škandal. Irski poslanci se v neki zadevi niso hoteli udeležiti glasovanja in so bili vsled tega za več sej izključeni. Ker se niso hoteli odstraniti, so bili poklicani policaji, ki so uporne poslance iz parlamenta vrgli. Nastali so pretepi, in se je zasedanje opravilo.

Vojna v južni Afriki. — Komaj je bil De Wett „primoran“ umakniti se iz Kaplandije, in še predno je londonska borza to zamogla izkoristiti, se je položaj v južni Afriki zopet spremenil. Buri so zopet udrli v Kaplandijo, in odkar se je to zgodilo, ni nobene vesti z bojišča, iz česar se sklepa, da se Angležem slabo godi.

Obrtnija.

Narodno-gospodarski pomen moderne tehnike.

Velikanski so napredki na polju tehnike, ki so za beleženi v zgodovini minulega 19. stoletja, zlasti pa zadnjega desetletja minulega veka.